

Kokkuvõte

Viimastel kümnenditel on inimõiguste valdkonna suured muudatused puudutanud just puuetega inimesi. Tänu puuetega inimeste õiguste konventsioonile on puuetega inimeste stigmatiseerimine ja patroneerimine otsustavalt kahtluse alla seatud.

Puuetega inimeste õiguste konventsioon on toonud rahvusvahelisse inimõiguste doktriini paradigma muutuse, mida puuetega inimeste õiguste eest seisjad ning teadlased on ette valmistanud aastakümneid. Konventsioon on olnud jõus vaid 13 aastat ning ÜRO puuetega inimeste õiguste komitee ja riikide kohtute praktika on alles kujunemas. Kujunemas on ka ligipääsetavuse ning õigus- ja teovõime küsimustes kehtivad detailsemad tõlgendus- ja rakendamisreeglid.

Euroopa Liidus näeme lähiaastatel arvatavasti uusi kohtuasju, mille käigus konkretiseerub erivajadustele kohandamise nõue. Aktuaalne on see just sellistele riikidele nagu Eesti, kus seadus ei sätesta sõnaselgelt, et kohandamisest keeldumine on diskrimineerimine. Samas on viimase aja huvitavaim puude tõttu diskrimineerimist käsitlev otsus Euroopa Kohtust, kus arutleti kohandamise nõuet kutsenõuete kontekstis, pärit just Eestist.[1](#)

Siinses peatükis said teenimatult vähe tähelepanu nii intellektipuudega kui ka psüühilise erivajadusega inimeste õiguste küsimused. Eestis on neis küsimustes alles ees sisukad ja samas puuetega inimesi austavad avalikud arutelud. Tulevikus arutatakse Eesti puuetega inimeste huvikaitseorganisatsioonides kindlasti ka selle üle, kas puuetega inimeste huvide eestkõnelejad peaksid olema eelkõige puuetega inimesed. Ilma nende aruteludeta ei murenda puude, eriti intellektipuude ja psühhosotsiaalse puudega kaasnevat stigmat.

Puuetega inimeste õiguste komitee peegeldas riigile äsja tagasi, et deinstitutionaliseerimine ei ole meil lõpule viidud. Vastupidi, on võimalik, et sotsiaalvaldkonna otsustajate arvates head lahendused on puuetega inimesi institutsionaliseerivad abinõud. Deinstitutionaliseerimine Eestis nõuabki kriitilist teadusanalüüsi, mida seni ei ole tehtud piisavalt.

Nii nagu paljud puuetega inimeste õigustega seotud teemad on Eestis läbi arutamata, on paljud teemad ka teaduslikult uurimata. Me teame endiselt vähe puuetega inimeste sotsiaal-majandusliku olukorra kohta, uurimata on ka puuetega inimeste institutsionaliseerimise ja õigusetuse (nt puuetega naiste sundsteriliseerimine) ajalugu. Valitsuse tellitavate rakendusuuringute kõrval on teaduslikud puudeuuringud Eesti puuetega inimeste kogemuste ja lugude mõistmiseks väga vajalikud. Ehk pakub sinne kirjatükk mõtteainest, mis innustab puude kogemust edasi uurima.

- [1](#)EK, C-795/19, 21.07.2021.